

Funkcionalizem

Sociološka teorija, ki ima zelo stare korenine v tem smislu, da je funkcionalistični način mišljenja zelo star, kot teorija pa je oblikovan v 20. Stoletju. Gre za določeno pojmovanje družbe.

Ni nepomembno, da je funkcionalizem v sociologijo prišel iz socialne antropologije, v sociološko antropologijo pa je prišel iz biologije. Tukaj lahko zasledimo, da nekaj, kar je ustrezno v biološki analizi, je ustrezno v analizi primitivnih družb. *sistem*, v tem smislu klasično stališče predstavlja **A. R. Radcliffe-Brown**. Pravi, da je družbeni sistem celotna družbena struktura skupaj s celoto družbenih običajev, ki tvorijo funkcionalno enotnost. To pomeni, da vsi deli delujejo harmonično, z notranjo usklajenostjo, torej brez proizvajanja spopadov, katerih nebi bilo močno rešiti ali urediti. Tukaj je podano bistvo funkcionalističnega pojmovanja družbe. Družba je skladna celota, kjer vsak del (institucija ali vedenjski vzorec ali skupina) prispeva nekaj. To kar prispeva, ni možno prispevati druga družbena skupina (ali religija in ideologija).

Vse institucije v družbi so nujne, sicer bi ne obstajale, bi ne preživele. Tu se srečujemo z določenim pojmovanjem človeka, človek je akter, ni subjekt, osebek, ki bi ustvarjal zgodovino, je samo akter oz. nosilec vlog, ki jih pridobi s socializacijo.

Socializacija: gre za pojmovanje *posameznika kot pasivnega bitja*, ki absorbira kulturo, kulturne vzorce. (Parsons dopušča tudi biološko reakcijo pri človeku). Človek ni ustvarjalno bitje ni tvorec izumov, kulture.

Pomanjkljivosti funkcionalizma:

- Prva pomanjkljivost je vidna v pojmovanju posameznika kot pasivnega bitja, ki absorbira kulturne vzorce;
- Druga pomanjkljivost se nanaša na spopade. Če vsak element, družbeni vzorec, institucija obstaja le, da bi prispevala brezhibnemu funkcioniranju celote, potem ni prostora za družbene spopade. Dejansko pa obstajajo družbeni spopadi. Pri funkcionalistih se ne vidi od kod bi ti izvirali. Kasneje Parsons in drugi dovoljujejo, da se posamezni deli družbenega sistema neenakomerno razvijejo in iz tega izhajajo družbeni spopadi. V izvornem funkcionalizmu ni prostora za družbene spopade;
- Gre za določeno pojmovanje kulture. Kultura je pri funkcionalistih (ne enako pri vseh), pri Parsonsu je družbena dominantna - družbeni pojav, ki zagotavlja vedenje posameznikov skladno s potrebami družbenega sistema. Pojmovanje kulture je *omejeno na vrednote in norme* (Parsons) - enovit sistem norm in vrednot v določeni družbi. To je dominantna, ki zagotavlja, in se razširi s procesom socializacije (je neproblematičen). Funkcionalizem je v večini osnovnih različic spiritualistična teorija, ki pripisuje prednost duhovni plati družbenega življenja v nasprotju z družbeno organizacijo, institucijami in s prisilo.
- Družbeni odnosi so v bistvu harmonični, kar izhaja iz brezhibnega procesa socializacije ni absorpcije kulture. Zgodovina je potem polna primerov prisile in reakcij posameznih skupin na to prisilo. Skupine se upirajo tej prisili, ki je vsiljena. Pripomba se nanaša na *odsotnost pojmovanja družbene dinamike*. Če vsak element obstaja le zato, da bi prispeval k funkcioniranju celote, potem ni spopadov in ni razloga za družbene spremembe. Če vsak element obstaja le zato, da bi prispeval k funkcioniranju celote, potem ni spopadov in ni razloga za družben spremembe. Če vsi samo prispevajo k funkcioniranju obstoječega, ni razloga za družbene spremembe - to huda

pomanjkljivost, kajti družba je spremenljiva. Gouldner pravi, da pri Parsons obstaja le možnost takšnih sprememb, kot je razmnoževanje amebe. Oblikuje se več enakih tvorb, ki so povsem identične. Funkcionalizem je statična teorija.

Funkcionalisti uporabljajo funkcionalno analizo (ugotavljanje prispevkov, oz. definiranje funkcije določenega pojava znotraj širšega sklopa/celote pojavov), ne uporabljajo pa jo samo funkcionalisti.

Pomanjkljivost funkcionalizma je, da je omejen na ugotavljanje eufunkcij (pozitivne, prispevajo k preživetju celote), zanemarija pa disfunkcije (negativne, ki motijo, uničujejo to celoto).

Funkcionalna analiza razlikuje:

1. *Manifestne funkcije* (tiste, katerih se zavedamo)
2. *Latentne funkcije* (skrite funkcije, pripadniki družbe se jih ne zavedajo, je zelo pomembna in bistvena).

Merton pravi, da je osnovna naloga sociologije ugotavljanje latentnih funkcij družbenih pojavov. Manifestnih funkcij se zavedajo tudi laiki. Raziskoval je kriminaliteto. Trdil je, da je ugotovil, da bi v luki New York prišlo do dezorganizacije, če bi ne bilo mafije, le-ta usklajuje, zagotavlja, da ni stavk, ker kontrolira sindikate, delavce, uravnava delovanje delodajalcev. Enako funkcionalno je podkupovanje. Tudi deviantni pojavi imajo določene družbene funkcije. Družina, religija, stratifikacija - vsi imajo takšne družbene funkcije, ki jih ni možno nadomestiti z drugimi.

Davis & Moore: trdila sta, da je stratifikacija univerzalni pojav. Če je univerzalni pojav, mora imeti univerzalno funkcijo. Ta se nahaja v zagotavljanju vestnega in kvalificiranega opravljanja družbenih del, na ta način, da družba nagraduje z gmotnimi, moralnimi in političnimi nagradami pripadnike različnih družbenih slojev različno. Družbeni sistem tudi zagotavlja vestno in kvalificirano opravljanje teh nalog in zagotavlja, da se posamezniki začasno odpovedo tem nagradam in se dalje časa šolajo - kajti kasneje pride višja nagrada.

Kritika: zamišljajo si stratifikacijo tako, kot da nebi bilo razredov. Trdila sta, da to deluje v socialnem vakuumu in da družbena stratifikacija ni pripisana, podedovana, da ni askriptivna. Toda askriptivnega socialnega statusa ni na tem svetu.

Funkcionalizem nek čas ni bil v modi, zelo kritiziran je bil v času študentskih uporov 1968. Funkcionalizem izhaja iz podmene, da je družba sistem - pomeni celoto, kjer vsak del nekaj prispeva k funkcioniranju celote in ki zagotavlja svojo ravnovesje. Ravnovesje vsebuje homeostazo (homeostatski mehanizem - organizem ima sposobnost povrniti ravnotežje) to naj bi veljalo za vse žive organizme vključno z družbami. Idealni tip sistema je organizem. Funkcionalizem marsikaj dolguje organicizmu, vendar nikoli ne trdijo, da bi družba bila organizem, gre pa za funkcioniranje delo, kjer vsak del prispeva oz. ima vlogo - funkcijo, da nekaj prinese k povečanju verjetnosti preživetja sistema kot celote. Družba ni enaka kot organizem. Družba je sistem, kjer:

- institucije, vzorci vedenja, elementi kulture prispevajo k funkcioniranju družbe kot celote;
- vsi ti vzorci, institucije in elementi prispevajo nekaj bistvenega za preživetje celote;

- družba nebi preživela, če nebi imela prav teh institucij, vzorcev vedenja in elementov kulture, kar pomeni, da so vse institucije v družbi nujne - brez njih družba nebi preživela in morajo ostati takšne kakršne so.

Merton: danes gumbi na suknjiču prispevajo občutek gotovosti, varnosti, ker se mi lahko zanesemo, da institucije prispevajo na določen način. Počutimo se bolj varno, tako da tudi ti manj pomembni vzorci vedenja, institucije imajo nekakšno funkcijo - prispevajo k preživetju celote.

Funkcionalisti govorijo samo o pozitivnih funkcijah, ki prispevajo k enovitosti, funkcioniranju družbe - enfunkcije, ne priznava obstoje disfunkcij, ki rušijo enovitost. Stratifikacija ima funkcijo, ki jo ne more prevzeti noben organizem, zlasti pa ne družbeni egalitarizem (enakost). Nujno je da obstaja sistem neenakosti. Ta motivira nekatere, da se šolajo in na ta način prelozijo prihodek, ki bo višji in zagotavlja vestno opravljanje teh del. Tako motivira vse, da vestno opravljajo svoje delo (Moore&Davis).

Funkcionalizem ima številne pomanjkljivosti:

- statičnost;
- pojmovanje družbe kot brezkonfliktne tvorbe;
- zanemarjenost ustvarjalnosti človeka;
- da je ekonformističen in konzervativen, ker brani vsak sistem.

Če vsak del prispeva, potem ni razloga da bi prišlo do sprememb. S tem smo opravičili vsak institucionalni aranžma. Zato je bil funkcionalizem deležen pozornosti v Sovjetski Zvezi (uporabljali so funkcionalistično analizo, vsa delec prispeva k funkcioniranju celote, celota pa je usklajeni sistem).

Religija:

Durkheim je rekel, da vsebinsko religije ni možno definirati. Ta drugi način definiranja je funkcionalen. Religija zagotavlja kohezijo družbe na naj zanesljivejši način. Ko odpove država, politika, obstaja religija. Religija nam poda najvišji smisel. Religija posveti moralo in tudi zakone, tudi oblast (v našem sistemu ne posveti oblasti). Religija posveti norme in oblast v družbi, pomaga nam premagati življenjske težave, zlasti pa prehod iz enega obdobja v drugo - obredi prehoda - so versko obarvani (krst, obhajilo, poroka, poslednje, maziljenje, birma). Religija prispeva k funkcioniranju družbe kot celote. Je odločilen mehanizem zagotavljanja kohezije družbe. Ta definicija je neprecizna, njo ne moremo jasno ločiti religijo in družbenih pojavov (nekdo se napije in ne moli ko ima probleme).

Politika:

Je spopad v katerem obstaja določena količina moči, ki je omejena (Weber, Marx). Funkcionalisti (Parsons) pa pravijo, da je politika resurs, sredstvo družbe, s katerim se zagotavlja uresničevanje družbenih interesov in ciljev. Izvirni funkcionalizem je statičen, vendar **Parsons** (1902-1979) je v 70-ih letih napisal dve knjigi, s katerimi je odgovarjal

na te kritike. Parsons je pisal o tem, kako se oblikujejo moderne družbe. Tukaj je vzel predvsem evolucionistični vzorec. To pomeni, da je moderna družba diferencirana (razčlenjena, razvejana) družba. To pomeni, da ima številne institucije, ki so specializirane in relativno samostojne. Poudarja katere ustanove so to. Ločuje se politika od gospodarstva, gospodinjstvo od gospodarstva, izloča se neodvisno sodstvo kot forum, kjer se na legitimni način razrešujejo družbeni spopadi. Oblikuje se demokratični sistem oblikovanja oblasti. Oblikuje se množično šolstvo. Institucij je vse več, družba se členi.

Delitev dela poteka preko pokline diferenciacije. Tukaj se najbolj jasno razlikujeta funkcionalizem in marksizem. Po marksističnemu pojmovanju družbena delitev dela pripelje do razredov, ki se spopadejo, pri funkcionalističnem pojmovanju pa členitev dela pripelje do oblikovanja čim večjega dela poklicev. Za moderno družbo je pomembno, da se oblikujejo stroke, kot poseben tip poklicev. Parsons se je izognil temu, da je kapital osnovna značilnost moderne družbe. Zanj je odločilna značilnost moderne družbe v oblikovanju strok.

Stroke se oblikujejo z univerzitetnim izobraževanjem, znotraj njih vlada sistem kolegialnosti, znotraj strokovnega združenja poteka strokovna razlaga. Oblikuje se tudi določena poklicna etika in po mnenju Parsonsa pride so upoštevanja interesov klienta v takšni meri, da se zanemarjajo lastni interesi ali drugače, ne glede na statusno pripadnost klienta mu bomo strokovno pomagali. Parsons trdi, da se bomo mi vedli altruistično, da bomo zanemarjali lastne interese in si prizadevali uresničiti interese naših klientov. Parsons pa nima prav, ko govori, da jih vodi izključno altruizem in vrednotna nevtralnost v smislu, da se, na primer, z vsemi dijaki učitelji vedejo enako. Tudi med učitelji obstaja boj za prestiž.

Parsons je vzel členitev kot osnovni vzorec družbenih sprememb. V tem pogledu med njimi in evolucionisti ni nobene razlike, ampak Parsons zahteva še določene druge pogoje, da bi lahko govorili o modernizaciji. Parsons je zelo poudarjal kulturo, znotraj kulture obstajajo predvsem norme in vrednote. Vrednostni vzorci se spreminjajo iz *partikularzma* (navezanost na skupino iz katere izvirmo) v *univerzalizem*. Za moderno družbo je značilno univerzalistično vedenje, ne gleda na to kakšnega izvora so ljudje s katerimi smo v stiku. V tem primeru je pomemben prehod iz askriptivnosti v neaskriptivnost. To pa ni res, moderna družba je še vedno močno askriptivna. Parsons je rekel, da vzorec se sprememb ne bo izčrpal še kakšno stoletje, da še nismo dosegle popolno enakost možnosti. Parsons je rekel, da se razlike zmanjšujejo, da poteka proces oblikovanja neaskriptivne stratifikacije. Parsons analizira zgodovinski proces oblikovanja moderne družbe. Reforma Papeža Gregorja VII., ki je ostro prepovedal zakonske zveze duhovnikov (11. Stoletje). Dogajalo se je, da je duhovnikov sin podedoval ugoden položaj duhovnika na vasi - to se je dogajalo pred reformo. Po reformi to ni bilo več možno (s tem razlaga prehod v neaskriptivno stratifikacijo). S tem ni askripcije, ni dedovanja položajev. Parsons, ki ni bil katoliškega izvora šteje to kot pomembno spremembo na poti oblikovanja moderne družbe.

Tretji dejavnik je povečanje učinkovitosti. Nič ne pomaga členitev brez povečanja učinkovitost. Moderna družba s členitvijo zagotavlja večjo učinkovitost. To je pot, na kateri imajo ZDA prednost. Po mnenju Parsonsa (študiral je v Nemčiji) je amerikanizacija vzorec modernizacije. Američani imajo v tem procesu prednosti. Ko gre za družbene spremembe funkcionalizem ni popolnoma slep in se opredeli za nekakšno

neoevolucionalistično različico.

Nekateri Parsonsa ne prištevajo funkcionalizmu, temveč k teoriji akcije. Parsons si je prizadeval oblikovati enotnost znanosti o delovanju, vedenju, vseh znanosti, ki so zadevale živa bitja. Pojem živega sistema izhaja iz biologije. Parsons ugotavlja analogijo med živim bitjem in družbo. Ti so povezani z okoljem in reagirajo nanj. Drugič, vsak živi sistem vzdržuje vzorec, obrazec organizacij funkcioniranja. Ti sistemi so odprti, ti nekaj izmenjujejo s svojim okoljem. Skupni imenovalnik vseh živih sistemov so štiri funkcionalni predpogoji, gre za štiri funkcije, ki morajo obstajati in izvrševati če hoče ta sistem preživeti. Ti funkcionalni imperativi zagotavljajo notranje funkcioniranje sistema, zagotavljano izmenjavo z zunanjim okoljem ter uresničevanje ciljev. Ne podlagi tega oblikuje shemo, ki funkcionira na več ravneh;

LATENCA INTEGRACIJA
(kultura) (družbeni sistem)

ADAPTACIJA DOSEGANJE CILJEV
(organizem) (osebnosti)

Latenca: Zagotavljanje vzdrževanja vzorcev, kar se uresničuje s kulturo. Kultura zagotavlja, da se v družbi vzdržujejo vzorci. Običaji in morala zagotavljajo kako bo funkcionirala družina.

Adaptacija: Vsak živi sistem mora zagotoviti prilagajanje zunanjim okoliščinam. To se uresničuje preko organizma.

Doseganje ciljev: Nanaša se tudi na biologijo (očitamo teologizem). Cilji se pojavljajo tudi izven človeške družbe. Ta, ki to zagotavlja, je osebnost (še pred Parsonsom je Sorokin govoril o tem, pravi da mu je to ukradel - Parsons je samo dodal organizem, povzel ga je iz biologije in Freuda).

Integracija: Kako bomo povezali vse dele v nekakšno celoto. To uresničuje družbeni sistem. Že Hobbes se vpraševal, kaj združuje družbo da ne razpade. Kasneje si se to vprašanje postavljaj tudi Durkheim.

Ko analiziramo družben sistem sam, se lahko soočamo z:

- latenco, kaže se preko fiduciarne sistema - pomeni institucija, ki zagotavlja zaupanje (fides = vera)- Sem sodijo institucije, vzgoje, družina Ti zagotavljajo vzdrževanje vzorca (socializacija).
- adaptaciji ustreza gospodarstvo. Tukaj Parsons ni posebno prepričljiv.
- doseganju ciljev ustreza politika.
- integracija se kaže kot societalna skupnost (societalen = nanaša se na samozadostno družbeno skupnost).

Parsons še na en način govori o analizi družbe. Govori o kibernetiki analizi družbe in hierarhiji, kjer je na enem koncu koncentracija informacij, je regulatorna, na drugem koncu je koncentracija energije. Največji informacijski potencial in najvišja danosti je bog.

NAJVIŠJA DANOST

KULTURA
OSEBNOST
DRUŽBA
ORGANIZEM

NARAVNI VIRI (viri, energija)

To naj vi vila nekakšna kibernetična slika, ki omogoča analizo družbe. Tukaj se kaže njegov teološko-apologetični pogled, ker zagovarja, da je tisto kar odločilno vpliva na integracijo družbe vera kot najvišja danost. Ta vpliva na kulturo, osebnost, družbo in organizem.